ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОЕФІЦІЄНТА NSFR У ПРАКТИКУ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ СТРУКТУР

Ю. Грудзевич, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-2790-5681

Т. Шматковська, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0003-2771-9982

О. Борисюк, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-9411-4118

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

<https://doi.org/110.31734/economics2020.27.092>

Грудзевич Ю., Шматковська Т., Борисюк О. Запровадження коефіцієнта NSFR у практику функціонування комерційних банківських структур

Висвітлено особливості забезпечення ліквідності комерційних банків за класичними методиками та з урахуванням необхідності переходу на нові нормативи ліквідності, рекомендовані угодою Базель III – LCR та NSFR. При цьому актуалізовано питання щодо нормативу NSFR як нового показника для банківської практики. Доведено, що запровадження стандартів та підходів до ліквідності Базель III передбачає посилення вимог до формування ліквідних активів банків і потребує використання нових нормативів для контролю стабільності джерел фінансування комерційних банків з метою диверсифікації і зниження ризикованості банківських операцій загалом.

Обґрунтовано, що впровадження нормативу NSFR передбачає зменшення залежності банків від короткострокових джерел фінансування та підвищення диверсифікації власних пасивів за строками їхнього погашення і цим впливає на зниження ризику фінансування, що призведе до покращання структури депозитного портфеля банківської установи.

На основі рекомендації експертів Moody's визначено, що наявне стабільне фінансування залежить від стійкості джерел фінансування з урахуванням строків погашення зобов'язань, а необхідне стабільне фінансування залежить від загальних характеристик ліквідності та ризиків активних операцій банку. У такому разі присвоєння значення коефіцієнтам ASF і RSF відбувається залежно від термінів погашення зобов'язань і залежно від залишкової вартості відповідно. При цьому НБУ як регулятор цілком може вилучати взаємозалежні активи та зобов'язання з коефіцієнтів, які відповідають конкретним умовам.

Визначено, що запровадження у банківську практику застосування коефіцієнта NSFR дасть змогу комерційним банкам зменшити ризики фінансування через їхню переорієнтацію на використання стабільніших джерел, що допоможе стабілізувати діяльність і ризиковість банку в майбутніх періодах. Також запровадження нормативу NSFR дасть змогу банкам скоротити обсяги кредитування і сприятиме концентрації їхніх коштів на доступних прибутковіших ринкових операціях, що приведе до загальної диференціації банківських операцій.

Ключові слова: ліквідність, нормативи ліквідності, LCR, NSFR.

Hrudzevych Y., Shmatkovska T., Borysiuk O. Introduction of the NSFR ratio into the practice of functioning of commercial banking structures

The article highlights the features of ensuring the liquidity of commercial banks according to classical methods and taking into account the need to move to new liquidity ratios recommended by the Basel III agreement - LCR and NSFR. At the same time, the issue of the NSFR standard as a new indicator for banking practice was raised. It is determined that the introduction of standards and approaches to liquidity Basel III involves strengthening the requirements for the formation of liquid assets of banks and requires the use of new standards to control the stability of sources of financing of commercial banks to diversify and reduce the risk of banking operations in general.

It is investigated that implementation of the NSFR standard reduces the dependence of banks on short-term sources of funding and proposes to diversify the bank's liabilities by maturity and thus reduce the risk of funding, which will improve the structure of the bank's deposit portfolio.

Based on the recommendation of Moody's experts, it is determined that the available stable financing depends on the stability of funding sources, taking into account the maturity of liabilities, and the required stable financing depends on the general liquidity characteristics and risks of the bank's active operations. In this case, the ASF and RSF ratios are assigned depending on the maturities of the liabilities and the residual value, respectively. At the same time, the NBU, as a regulator, may well exclude interdependent assets and liabilities from these ratios, which meet specific conditions.

It is determined that introduction of the NSFR ratio in banking practice will allow commercial banks to reduce financing risks by reorienting them to more stable sources, which will stabilize the bank's activities and risk in future periods. Moreover, introduction of the NSFR standard will allow banks to reduce lending and facilitate the concentration of their funds on available more profitable market operations, which will lead to a general differentiation of banking operations.

Key words: liquidity, liquidity ratios, LCR, NSFR.

Постановка проблеми. Як відомо, забезпечення належного рівня ліквідності комерційного банку є однією з основних умов стабільності його функціонування та забезпечення фінансової стійкості в довгостроковому періоді. Водночас класичний підхід, побудований на аналізі ключових нормативів ліквідності, вже не відповідає вимогам, які ставлять перед комерційними банками технологічні зміни в банківській діяльності та швидка мінливість ситуації на банківському ринку. Зокрема, забезпечення ліквідності суто за рахунок накопичення відповідних резервів грошових коштів, достатніх для покриття певної групи зобов'язань, наразі не є достатнім для підтримання ефективної діяльності банку. Адже, з одного боку, виникає проблема належного щоденного реагування на обсяг наявних коштів залежно від специфіки активних і пасивних операцій, швидкість яких за останні 5–7 років зросла більш як удвічі, а з іншого – відволікання коштів у резерви забезпечення ліквідності не дає змоги використовувати їх для підтримання належного рівня доходу від розпоряджання ними. Виходом із ситуації є переорієнтація на нові нормативи ліквідності, рекомендовані угодою Базель III. І якщо норматив LCR вже кілька років використовують у практиці діяльності українських банків, то коефіцієнт NSFR є новим для них і перехід до його застосування потребує досконалого дослідження усіх питань, пов'язаних із запровадженням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики забезпечення ліквідності комерційних банків в умовах нестабільності фінансових ринків є доволі актуальними у сфері діяльності як українських, так і іноземних фахівців та практиків. При цьому значну увагу питанням вдосконалення забезпечення та управління ліквідністю комерційних банків приділили у своїх працях такі дослідники, як А. Бергер, О. Васюренко, М. Дзямучич, А. Єпіфанова, Л. Кіндрацька, Б. Луців, Л. Примостка, П. Роуз, Дж. Сінкі, Н. Чиж та ін. Однак постійні зміни, які відбуваються на регіональних і глобальному фінансових ринках, вимагають критичного осмислення підходів до забезпечення ліквідності банку. Як показує практика, оперативне реагування на зміну зовнішніх умов є необхідним і доцільним для ефективної діяльності банківських установ. Тому виникає потреба в дослідженні особливостей запровадження нових фінансових нормативів, які допоможуть досягти зазначеної мети.

Постановка завдання. Ми ставили завдання дослідити особливості запровадження нормативу NSFR як стандарту Базель III у практику діяльності комерційних банків України для вивчення його впливу на регулювання ліквідності банку та відповідність практики використання цього коефіцієнта рекомендаціям угоди Базель III.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, положення Базельської угоди 2010 року, яка стала наслідком перегляду положень банківської ліквідності після світової фінансової кризи 2008–2009 років, передбачали поступове запровадження нових стандартів та підходів до ліквідності комерційних банків, які б посилили та конкретизували вимоги попереднього стандарту Базель II. Основними напрямками нововведень стало посилення вимог до формування ліквідних активів банку, а також запровадження нормативів, спрямованих на контроль стабільності джерел фінансування, що загалом дає змогу істотно диверсифікувати ризиковість банківських операцій та посилити стабільність становища банків на ринку.

Першим було запроваджено коефіцієнт покриття ліквідності (LCR). Алгоритм застосування: проведення стрес-тестування ліквідності на основі різних сценаріїв за допомогою заданих припущень стосовно рівня відтоку грошових коштів та дисконту з врахуванням ризику ліквідності для оцінки чистого відтоку грошових коштів протягом наступних 30 днів. При цьому дисконт становить собою відсоток, який вираховують з вартості ліквідних активів. Відповідно грошові кошти та високоякісні державні цінні папери (з врахуванням їхньої ліквідності) обліковуються за повною ціною, а корпоративні цінні папери отримують дисконт. Фактор відтоку грошових коштів вказує на частку зобов'язань, які згідно з рекомендаціями Базель III необхідно вилучити з банківського балансу в ситуації стресу [2, с. 66].

Другий елемент угоди 2010 року – коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR. Впровадження цього нормативу було відтерміновано на три роки від часу впровадження коефіцієнта LCR, а згодом ще кілька разів переносилося. Наразі ж термін остаточного впровадження усього комплексу Базель III, який містить і коефіцієнт NSFR, – 2022 рік. В Україні цей норматив стане обов'язковим для дотримання комерційними банками з 1 січня 2021 року і до 2022 року використовуватиметься паралельно з нормативом короткострокової ліквідності (Н6).

Як зазначають експерти Національного банку України, основна мета NSFR – сприяти зниженню одного зі системних ризиків для фінансової стабільності, пов'язаного з короткою строковістю фондування банків, збалансувати активи та пасиви банків за строками погашення, створити стимули для банків залучати депозити на довгострокові терміни та зменшити залежність від короткострокового фінансування [3].

На практиці запровадження нормативу NSFR має на меті зменшити надмірну залежність комерційних банків від короткострокових джерел фінансування, які формуються за рахунок пасивних операцій, і спрямоване на переорієнтацію до більшого залучення стабільніших для фінансового прогнозування коштів у вигляді власного капіталу, довгострокових міжбанківських кредитів, а також збільшення частки довгострокових депозитів у портфелі банку. Завдяки цьому відбудеться диверсифікація пасивів банку за строкам їхнього погашення, тоді як наразі основна маса пасивів має короткостроковий характер. При цьому для забезпечення поточних зобов'язань банку доведеться формувати менші резерви ліквідних коштів у короткостроковому періоді, що позитивно впливатиме на дохідність і прибутковість банківських операцій, сприятиме зростанню нормативів короткострокової ліквідності банків.

Запровадженням коефіцієнта NSFR Базельський комітет передбачає вплинути на зниження ризику фінансування банків. Наслідком

цього стане спрощення управління та фінансового менеджменту роздрібного банкінгу, а також поліпшення структури депозитного портфеля, що дасть змогу банкам поступово перейти на джерела довгострокового фінансування.

З іншого боку, NSFR, безумовно, створить достатньо великі проблеми для інвестиційних банків, адже не секрет, що значна частина їхніх операцій базується на «швидких грошах», коли інвестиційні вкладення в цінні папери повинні давати швидкий результат у вигляді дивідендних виплат або ринкового зростання вартості. Проте, оскільки українські банки не надто активні у цьому секторі ринку, то подібна проблематика не матиме суттєвого впливу на національний банківський ринок загалом.

Практика формування вказаного нормативу наразі є відносно складною й незрозумілою. Тому варто звернутися до експертних рекомендацій. Зокрема, аналітики міжнародного рейтингового агентства Moody's рекомендують дотримуватися певних припущень та вимог у розрахунку NSFR (див. табл.).

Як бачимо, ефективне застосування нормативу NSFR дійсно дасть змогу комерційним банкам стабілізувати ситуацію з ризикованістю залучення капіталу, сприятиме ефективнішому інтегрованому управлінню ринковим і кредитним ризиком клієнтів, а також допоможе оперативно проводити корегування ризиковості кредитів, пов'язане з погіршенням кредитного рейтингу клієнтів.

Таблиця

Вимоги Moody's щодо розрахунку коефіцієнта NSFR*

Показник	Нааявне стабільне фінансування (ASF)	Необхідне стабільне фінансування (RSF)
1	2	3
Основні критерії	Залежить від відносної стійкості джерела фінансування з врахуванням строків погашення зобов'язань та схильності до виведення коштів	Залежить від загальних характеристик ліквідності, специфіки ризикованості активів банку та позабалансової експозиції.
Основні припущення	<ul style="list-style-type: none"> - Довгострокові зобов'язання вважаються стабільнішими, ніж короткострокові. - Короткострокове фінансування від суб'єктів малого бізнесу є стабільнішим, ніж від великого. - Визначення термінів погашення власного капіталу або зобов'язань передбачає, що інвестори орієнтуватимуться на найкоротші терміни окупності. 	<ul style="list-style-type: none"> - Для деякої частини кредитів необхідне стабільне фінансування. - Потрібне високе стабільне фінансування для підтримки банків, які пролонгують частину позик для збереження відносин із клієнтами. - Короткострокові активи вимагають меншого стабільного фінансування, ніж довгострокові. - Високоякісні активи не повинні повністю фінансувати за рахунок стабільного фінансування. - Залучаються в розрахунок фінансові інструменти, іноземна валюта та оплачені товари.

Продовження табл.

1	2	3
		- Цінні папери, одержані від операцій із забезпечення фінансування, беруться в розрахунок у тому разі, якщо банк зберігає право власності на них і ці активи залишаються на його балансі.
Розрахунок суми фінансування	- Розраховується балансова вартість капіталу та зобов'язань банку. - Для похідних зобов'язань розрахунок вартості заміщення проводиться з відніманням будь-якої маржі. - Присвоєння значення одному з коефіцієнтів ASF відбувається залежно від термінів погашення зобов'язань. - Проводиться сумування зважених сум для отримання загального ASF	- Розраховується балансова вартість активів установи. - Для похідних активів розрахунок вартості їхньої заміни не коригується на розмір застави, крім маржі варіації грошових коштів. - Присвоєння значення одному з коефіцієнтів RSF відбувається залежно від залишкової вартості. - Проводиться сумування зважених сум і загальної суми коштів.

*Опрацьовано на основі джерела [6].

Отже, можна стверджувати, що ліквідність банку має бути ефективним інструментом системи фінансового планування, оскільки нестача, як і надлишок, ліквідності спроможні генерувати негативні впливи на банківські ресурси, що у свою чергу знизить ефективність їхнього використання [1, с. 56; 4].

Варто також зазначити, що така ефективність застосування нових нормативів ліквідності підтверджується моделлю Барнхілла та Шумахера [5, с. 37], яка передбачає моделювання балансу банку з мережевою взаємодією і двома етапами моделювання, згідно з якими кожен етап функціонування банку щодо забезпечення ліквідності повинен стосуватися іншого типу ризику (відповідно до критеріїв NSFR). При цьому, хоча перший етап стосується кредитного стресу та ілюструє його вплив на проблеми, пов'язані з власним капіталом банку, наслідки другого етапу пов'язані саме з ліквідністю й підтверджені прикладами функціонування банківського сектору США.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що коефіцієнт NSFR не може застосовуватися сам по собі, оскільки він призначений для доповнення нормативу коефіцієнта покриття ліквідності (LCR). Відповідно NSFR, застосований в комплексі, справді дасть змогу комерційним банкам зменшити ризик фінансування у довгостроковому періоді через переорієнтацію банківських установ на фінансування власної діяльності за рахунок стабільних джерел, що, як наслідок, приведе до за-

гального зменшення ризику потенційних проблем функціонування банків у майбутніх періодах.

Крім того, зменшення чистої відсоткової маржі у сфері кредитування, яке відбудеться внаслідок запровадження нормативу NSFR, змусить комерційні банки скоротити свою кредитну діяльність на ринку, але водночас сприятиме зосередженню коштів банківських установ на інших, прибутковіших видах діяльності. Негативним наслідком подібної стабілізації ринкового становища банків та підвищення їхньої фінансової стійкості може стати зростання відсоткових ставок за кредитними операціями для підтримки належного рівня їхньої прибутковості. А це може призвести до загального зменшення попиту на кредитні ресурси та, в широкому аспекті, навіть вплинути на динаміку ВВП країни. Утім, такий можливий наслідок запровадження нового нормативу потребує додаткового дослідження.

Бібліографічний список

1. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Забезпечення ліквідності банків в кризових умовах. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»* / Луцький національний технічний університет. 2014. Вип. 11 (41). С. 53–58.
2. Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Особливості запровадження коефіцієнту покриття ліквідності (LCR) в діяльність комерційних банків. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»* / Луцький національний технічний університет. 2017. Вип. 14 (53). С. 63–68.
3. Національний банк запроваджує новий норматив довгострокової ліквідності для банків – NSFR. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovdjuye-noviy-normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-dlya-bankiv--nsfr> (дата звернення: 15.06.2020).

4. Шматковська Т. О., Максимчук І. В. Удосконалення обліку і контролю витрат підприємства з використанням комп'ютерних програмних продуктів. URL: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/55447.doc.htm (дата звернення: 20.06.2020).

5. Barnhill T., Schumacher L. Modeling correlated systemic bank liquidity risks. *A guide to IMF stress testing.*

Methods and models. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2014. 630 p.

6. Moody's analytics. Modeling methodology. Net Stable Funding Ratio. URL: <https://www.moodyanalytics.com/-/media/whitepaper/2015/2015-25-06-modeling-methodology-net-stable-funding-ratio.pdf> (Last accessed: 15.06.2020).

Стаття надійшла 18.06.2020